

De top 100 van de familienamen in Nederland

- Leendert Brouwer

Voor een totaalbeeld van de familienamen in Nederland beschikken we over twee ijkjaren: 1947 (volkstelling) en 2007 (Gemeentelijke Basisadministratie). In dit artikel nemen we de 100 meest voorkomende namen in ogenschouw. Hoe is de top 100 veranderd in de afgelopen 60 jaar? Wat voor soort namen treffen we daarin aan? Is de top van de namenvoorraad beïnvloed door de sterk toegenomen immigratie in de afgelopen decennia? Dat zijn de vragen waarop ik hier in wil gaan.

We beginnen met de statistiek. In 1947 had Nederland 9,5 miljoen inwoners, in 2007 was dit aantal tot 16,4 miljoen gestegen, dat wil zeggen een toename van bijna 7 miljoen = 72,6%.

In 1947 droegen de Nederlanders ca. 125.000 verschillende familienamen en in 2007 waren dat er 314.000; het aantal verschillende namen is meer dan verdubbeld.

Een aantal namen klinkt ons vertrouwd in de oren, omdat zij heel veel voorkomen, en er zijn heel veel namen die ons mogelijk geheel onbekend zijn, omdat zij slechts door een enkele familie worden gedragen. Toch kan het opmerkelijk worden genoemd dat de 100 meest voorkomende namen anno 2007 tezamen door meer dan twee miljoen mensen worden gedragen, dat wil zeggen 12,6% van de bevolking; in 1947 was dat zelfs 13,6%. Dat is nogal wat voor zo'n klein deel van een zo grote namenvoorraad. De naam die in 2007 het meest voorkomt is De Jong met 86.500 naamgenoten en nummer 100 op de lijst is Verbeek met 9.775 personen.

De aanzienlijke toename van het aantal namen ten opzichte van 1947 wordt uiteraard veroorzaakt door de enorme naoorlogse immigratie, waardoor talloze buitenlandse namen van het Nederlandse namenbestand deel zijn gaan uitmaken. Kan men deze toename ook waarnemen bij de samenstelling van de top 100? Het antwoord zal menigeen verbazen: nee, onder de 100 meest voorkomende namen treft men zelfs geen enkele naam van buitenlandse origine aan. Nu niet en evenmin in 1947, toen er toch ook al veel buitenlandse namen, met name Duitse en Franse, tot het corpus van familienamen in Nederland behoorden. De eerste honderd namen van 2007 zijn nog vrijwel dezelfde honderd als in 1947 met enkele kleine fluctuaties op de ranglijst. Gemiddeld zijn deze namen in de periode van 60 jaar met 56% naamdragers toegenomen, bijvoorbeeld Jansen (nr. 2) van 49.200 naar 75.700 (54%) en De Leeuw (nr. 99) van 6.300 naar 10.100 (61%).

Er kunnen wat de toename van het aantal naamdragers betreft echter aanzienlijke verschillen tussen de namen worden waargenomen. Zo is de naam Janssen met dubbels, die sterk in Zuidoost-Nederland vertegenwoordigd is, 20% meer toegenomen dan namen als Visser, Smit en Meijer, die in de grote steden van de Randstad zijn geconcentreerd. Ook de naam Peters is met een toename van 66% ruimschoots bovengemiddeld. Deze naam komt vooral veel voor in Gelderland en staat daar achter Jansen en Janssen op de derde plaats. Maar de naam Van Leeuwen, met een toename van 62% ook sterk gegroeid, komt nu juist voor het merendeel in de Randstad voor. Hieruit blijkt dat we er voorzichtig mee moeten zijn om de uiteenlopende groei van de namenaantallen te verbinden aan regionale verschillen, of verschillen tussen stad en land.

Het onderzoek naar de discrepantie van de naamfrequenties verkeert nog in het beginstadium en we kunnen er nog geen wetenschappelijke verklaring voor geven. Die concentreert zich immers op de lastige vraag waarom de gezinnen met een bepaalde naam gemiddeld groter of kleiner zijn dan die met een andere naam. Om die te kunnen beantwoorden moeten diverse culturele en sociale variabelen vergeleken worden. Niettemin mag men veronderstellen dat religie een belangrijke rol speelt.

In welke categorieën zijn de eerste honderd namen in te delen? Topnaam De Jong is te beschouwen als een bijnaam die een jongere binnen de familie onderscheidde van een oudere naamgenoot, te weten zijn vader of mogelijk een oom, of zelfs van een oudere broer omdat zij dankzij de strenge vernoemingsregels van verschillende grootvaders dezelfde voornaam hebben gekregen. Een voorbeeld is Cornelis Cornelisz. de Jong(e) die de zoon was van ene Cornelis Cornelisz. Met name in de provincies Friesland en Zuid-Holland is uit deze generatiegebonden toevoeging een permanente in de vorm van een familienaam voortgekomen. Op de 52e plaats staat de Zeeuwse variant: De Jonge, die overigens ook in Groningen en Drenthe meer voorkomt dan De Jong aldaar.

Twee namen die tot de zelfde categorie kunnen worden gerekend, zijn de namen Post op nummer 55 en Postma op 62. Deze namen kunnen aan een posthume geboorte herinneren, dat wil zeggen van een kind dat geboren is na het overlijden van zijn vader. Maar hierbij moet wel worden opgemerkt dat Post, en misschien ook Postma, daarnaast een naam van een bode geweest kan zijn.

De top 100 bevat verder een aantal bijnamen van het type dat een uiterlijk kenmerk aanduidt: 13. De Groot, 21. De Wit, 34. De Bruijn, 35. De Bruin, 67. Groen, 75. De Lange. De beroepsnamen zijn al een stuk beter vertegenwoordigd. Daarvan zijn er 25: 6. Bakker, 8. Visser, 9. Smit, 10. Meijer, 11. De Boer, 12. Mulder, 19. Dekker, 20. Brouwer, 23. Smits, 27. Kok; 37. Schouten, 45. Koster, 50. Huisman, 53. Kuipers, 55. Post, 56. Kuiper, 58. Kramer, 60. Scholten, 65. De Ruiters, 66. Timmermans, 71. Boer, 74. Smeets, 79. Schipper, 96. Kuijpers, 97. Molenaar.

Er zijn nog enkele familienamen die op zich in dat rijtje zouden passen, maar de motivering voor de naamgeving was toch een andere dan het aanduiden van een beroep of functie. Het gaat dan om de volgende vijf namen: 24. De Graaf, 48. Prins, 69. Jonker, 80. De Koning, 82. Koning. Wie zo genoemd werd was geen graaf, prins, jonker of koning, maar woonde bijvoorbeeld in een huis of herberg "daer uythangt Graaff Maurits" (Oegstgeest 1650) of dat de naam De Koning van Denemarken had, of De Drie Koningen of De Koning David, enzovoort. Dat is één mogelijkheid, daarnaast zou iemand met zo'n (bij)naam in dienst geweest kunnen zijn bij een graaf, misschien als boer van een grafelijk goed. Omdat onze achternamen in feite eerst bijnamen geweest zijn, kan ook gedacht worden aan een bijnaam op basis van vergelijking die aan bepaalde persoonlijke kenmerken te danken is: zo weten we dat ene Dirk Piers, een arbeider, gering in staat, de bijnaam De Graaf had (Jorwerd 1750).

Het blijkt wel dat het categoriseren van familienamen niet zo eenvoudig is. Niet omdat er zoveel groepen zijn waarin de familienamen wat hun betekenis betreft kunnen worden ingedeeld, maar omdat vaak een indeling in verschillende categorieën mogelijk is: veel namen kunnen twee of drie naamsverklaringen hebben.

Met de vijf namen waarmee dit geïllustreerd is, is ook de categorie geïntroduceerd die het sterkst vertegenwoordigd is: die van de topografische namen. Veel familienamen hebben immers een adresserende functie gehad: zij lieten zien waar iemand woonde

middels de naam van het huis of de boerderij, of ze vermeldden waar iemand vandaan kwam. We tellen 48 van dit soort namen bij de eerste honderd. De meest frequente hiervan is De Vries op de derde plaats en die naam betekent 'een Fries, een persoon uit Friesland'. Het is vanzelfsprekend dat we onder de meest voorkomende van dit type familienamen namen aantreffen die ontleend zijn aan algemeen voorkomende landschapselementen: namen die op verschillende plaatsen en door meerdere mensen zijn aangenomen. Dat geldt derhalve voor aardrijkskundige namen als 4. Van den Berg, 5. Van Dijk, 14. Bos, 22. Dijkstra - maar het achtervoegsel -stra duidt wel aan dat dit een Friese naam is -, 25. Van der Meer, 26. Van der Linden, 30. Vermeulen, 31. Van den Heuvel, 32. Van der Veen, 33. Van den Broek, 36. Van der Heijden, 38. Van Beek, 40. Van Vliet, 41. Van de(r) Ven, 42. Hoekstra, 44. Verhoeven, 46. Van Dam, 47. Van der Wal, 54. Van Veen, 57. Veenstra, 59. Van den Brink, 61. Van Wijk enzovoort. Hiertoe kunnen ook enkele namen van dieren gerekend worden aangezien daarvan het voornaamste naamsmotief is dat zij van huisnamen zijn afgeleid: 15. Vos, 29. De Haan, 64. Vink, 76. De Vos, 95. Mol en 99. De Leeuw. Maar daar staat bij deze namen tegenover dat ze ook in vergelijkende zin een bijnaam geweest kunnen zijn voor iemand die rossig als een vos was, of die vinken of mollen ving, bijvoorbeeld.

De eerste op de lijst die als herkomstnaam met het voorvoegsel van een specifieke plaats aanduidt is Van Leeuwen op de 18de plaats. Dat is toch een opvallende prestatie voor een betrekkelijk kleine plaats in het Rivierengebied, die als familienaam overigens zijn kerngebied een stuk westelijker heeft. Andere herkomstnamen onder de honderd meest voorkomende zijn de namen Van Loon (70), Van Dongen (78) en Van Doorn (85). Na de groep van adres- en herkomstnamen is de groep van de patroniemen het zwaarst vertegenwoordigd. Patroniemen zijn achternamen die van de voornaam van de vader zijn afgeleid. En omdat de roepnaam Jan bij de doopnaam Johannes de Nederlandse jongensnaam bij uitstek is, is Jansen (= Jansoon) op de tweede plaats het meest voorkomende patroniem, gevolgd door 7. Janssen (= Janszoon). Andere patroniemen zijn 16. Peters, 17. Hendriks, 28. Jacobs, 39. Willems, 43. Maas (bij de doopnaam Thomas), 49. Blom (uit Blommert, Bloemaart), 51. Peeters, 63. Martens, 68. Gerritsen, 73. Willemsen, 84. Driessen, 86. Hermans, 87. Evers, 92. Wolters, en 93. Sanders.

Ter afsluiting kan geconcludeerd worden dat de enorme bevolkingsaanwas door geboorteoverschot en immigratie van 72,6% in de periode 1947-2007, niet van invloed is geweest op de samenstelling van de top van de ranglijst van de familienamen. De gemiddelde toename van die honderd topnamen met 56% naamdragers bevestigt wel dat het namenbestand op zich gedifferentieerder is geworden. Dat percentage ligt ook lager dan dat voor de 10.000 meest voorkomende familienamen (60%), omdat zich onder die 10.000 wèl nieuwe namen bevinden die door hun aanzienlijke toename het gemiddelde beïnvloeden. De vijf nieuwe namen die in 2007 de hoogste notering hebben gehaald zijn de namen 291. Yilmaz, 322. Nguyen, 526. Ali, 549. Mohamed en 557. Ahmed.

[Een bewerkte versie van dit artikel is verschenen in: Deventer Almanak voor het jaar 2010, bij Uitgeverij Ghere in Doesburg (www.deventeralmanak.nl).]

Top 100 van de familienamen in Nederland anno 2007

	Voorvoegsel	Familienaam	GBA 2007	Volkstelling 1947
1	de	Jong	86534	55256
2		Jansen	75698	49213
3	de	Vries	73152	49298
4	van de / den / der	Berg	60135	37678
5	van	Dijk	57879	36578
6		Bakker	56864	37483
7		Janssen	55394	32824
8		Visser	50929	34721
9		Smit	43498	29783
10		Meijer / Meyer	41497	28256
11	de	Boer	39575	25662
12		Mulder	37250	24665
13	de	Groot	37221	24724
14		Bos	36479	23790
15		Vos	31154	19461
16		Peters	30864	18583
17		Hendriks	30199	18538
18	van	Leeuwen	28774	17754
19		Dekker	28682	18782
20		Brouwer	26224	17468
21	de	Wit	24904	15156
22		Dijkstra	24175	15647
23		Smits	23816	15151
24	de	Graaf	21699	13718
25	van der	Meer	21354	13011
26	van der	Linden	20835	13319
27		Kok	20834	13647
28		Jacobs	20822	12178
29	de	Haan	20707	13038
30		Vermeulen	20633	13582
31	van den	Heuvel	20583	12759
32	van de / der	Veen	19847	12240
33	van den	Broek	18998	11369
34	de	Bruijn / Bruyn	18218	11674
35	de	Bruin	18105	11724
36	van der	Heijden / Heyden	17645	10336
37		Schouten	17626	11453
38	van	Beek	17148	11118
39		Willems	17042	10091
40	van	Vliet	16903	10440
41	van de / der	Ven	16282	9430
42		Hoekstra	16114	9688
43		Maas	16070	10186
44		Verhoeven	15902	9733
45		Koster	15898	10398
46	van	Dam	15729	9953
47	van de / der	Wal	15646	9932
48		Prins	15361	10156
49		Blom	15097	9593
50		Huisman	15043	9767
51		Peeters	14474	8391
52	de	Jonge	14379	9948

53		Kuipers	14362	9050
54	van	Veen	14199	9211
55		Post	13965	8295
56		Kuiper	13803	9591
57		Veenstra	13626	7909
58		Kramer	13490	8808
59	van de / den	Brink	13459	7820
60		Scholten	13129	8300
61	van	Wijk	13053	8469
62		Postma	12886	7930
63		Martens	12592	7938
64		Vink	12453	7995
65	de	Ruiter	12297	7750
66		Timmermans	12063	7366
67		Groen	11967	8001
68		Gerritsen	11861	8280
69		Jonker	11789	7784
70	van	Loon	11774	7350
71		Boer	11697	7800
72	van de / den / der	Velde	11654	7700
73		Willemsen	11528	7664
74		Smeets	11502	7094
75	de	Lange	11321	6671
76	de	Vos	11304	8005
77		Bosch	11229	7840
78	van	Dongen	11123	7073
79		Schipper	11088	7451
80	de	Koning	11046	6984
81	van der	Laan	11002	7435
82		Koning	10957	7627
83	van de / den / der	Velden	10918	6836
84		Driessen	10780	6115
85	van	Doorn	10775	6610
86		Hermans	10641	6522
87		Evers	10578	6294
88	van den	Bosch	10491	6711
89	van der	Meulen	10320	7323
90		Hofman	10271	6776
91		Bosman	10246	6780
92		Wolters	10241	5757
93		Sanders	10208	6624
94	van der	Horst	10203	7084
95		Mol	10203	6539
96		Kuijpers	10188	6511
97		Molenaar	10175	6598
98	van de / den / der	Pol	10128	7175
99	de	Leeuw	10101	6288
100		Verbeek	9775	6029